

УКРАЇНА: ВІД ВІЙНИ ДО МИРУ ТА ВІДНОВЛЕННЯ

Аналітичні оцінки

I. НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА І ОБОРОНА

ПОДІЇ НА ФРОНТІ ТА ПОЛІТИЧНІ РІШЕННЯ ДЕРЖАВИ-АГРЕСОРА

У вересні відбулася низка подій як на полі бою, так і в політичній площині, що матимуть найбільший вплив на подальший перебіг і перспективи врегулювання конфлікту:

- ✓ Успішна контрнаступальна операція на північно-східному напрямку;
- ✓ Оголошення часткової мобілізації на території Росії;
- ✓ Псевдореферендуми на тимчасово окупованих територіях і рішення Кремля про «приєднання» їх до складу Росії.

Зазначені вище події дали поштовх черговій хвилі ескалації конфлікту. З огляду на виснаження конвенційних воєнних інструментів Росії, дедалі актуальнішою стала загроза застосування ядерної зброї. Водночас, попри негайні ризики ескалації, вони матимуть важливий хоча й неоднозначний вплив на динаміку та перспективи врегулювання конфлікту в більш тривалій перспективі.

Головною подією вересня є наступальна операція на харківському напрямку. За найбільш консервативними оцінками, ця операція розглядається як початок переломного моменту війни, що означає поступове перехоплення ініціативи на полі бою українською стороною.

За перші два тижні вересня було звільнено понад 6 000 км² окупованих територій. Відступ російських окупаційних сил з території Харківської області був радше панічною втечею, ніж організованим відведенням чи перегрупуванням військ — на відміну від відступу з північних областей наприкінці березня 2022р.

Очевидно, що саме військові успіхи України та принципова позиція Заходу

стосовно агресивної політики Кремля та зростаюча підтримка України міжнародними партнерами підштовхнули Кремль до прискореного ухвалення рішень стосовно «референдумів» на тимчасово окупованих територіях і оголошення часткової мобілізації в Росії. Одним із додаткових тригерів міг бути також провали РФ на азіському напрямі, про що свідчать підсумки участі Путіна на саміті ШОС у Самарканді, а також організована Туреччиною зустріч міністрів оборони «дружніх країн» (Північного Кіпру, Азербайджану, Казахстану, Киргизстану та Узбекистану) у Стамбулі 1 вересня 2022р. Це може свідчити про втрату Туреччиною віри в перспективи співробітництва з РФ і початок «збирання» нею залишків ОДКБ. Більш того, присутність на саміті МО трьох країн Центральної Азії і намагання Туреччини доєднатися до ШОС може свідчити про згоду Пекіну на заміну Росії в ролі «гаранта безпеки» в регіоні.

Мобілізація в Росії імовірно не матиме стратегічного значення для зміни балансу сил на полі бою, але може відіграти роль каталізатора ослаблення Росії через загострення внутрішньополітичних та економічних проблем.

Навіть у разі досягнення визначених чисельних показників у 300 тис. мобілізованих, ці сили слід розглядати не як фактор еквівалентного підвищення бойового потенціалу, а радше як ресурс підтримки існуючого та часткового вирішення нарастаючих для російського військового командування проблем комплектування бойових підрозділів. Вірогідно, за рахунок направлення великого числа мобілізованих на фронт Кремль намагається уповільнити темпи наступу ЗСУ та виграти час для підготовки боездатного угруповання, яке планується задіяти для чергової фази ескалації агресії протягом наступних 2-3 місяців.

Примусова мобілізація вкотре підтвердила наявність серйозних проблем, з якими

зіштовхнулося російське керівництво під час війни. Реакція росіян, які переважно підтримували проведення т.зв. «спеціальної військової операції», на примусову мобілізацію є як свідченням слабкості ідеологічного підґрунтя російського вторгнення зокрема, так і рівня сьогоднішньої підтримки політики Путіна загалом. Водночас, різноманітні форми протестів (демонстрації, активний опір, втеча за межі країни) мають радше антимобілізаційний, ніж антивоєнний характер.

«Референдуми» та рішення про приєднання захоплених територій також не матимуть сприятливих для Кремля міжнародних юридично-правових наслідків, про що свідчить реакція міжнародної спільноти. Жоден з лідерів держав-союзників РФ по СНД і ШОС або держав, що дотримуються відносно нейтральних позицій в російсько-українському конфлікті, не висловили підтримки.

Рішення про приєднання окупованих територій буде використано Кремлем з метою обґрунтування/легітимізації погроз можливого застосування ядерної зброї в цілях «оборони».

У вересні вперше задокументовані факти зовнішнього постачання Росії озброєнь. Уряд Ірану, попри офіційні заперечення, таємно передав армії Росії розвідувальні та ударні безпілотні апарати. Повідомлення про можливі постачання важких озброєнь та артилерійських боєприпасів Північною Кореєю наразі не знайшли документального підтвердження.

ПОЛІТИЧНІ РІШЕННЯ ТА ДІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ВЛАДИ У СФЕРІ ОБОРОНИ

15 вересня 2022р. Указом Президента №651 ухвалене рішення Ради національної безпеки і оборони України про пропозиції до Державного бюджету України на 2023р. по статтях, пов'язаних із забезпеченням національної безпеки і оборони України.

Кабінету Міністрів України доручається, зокрема передбачити у проекті Закону України «Про Державний бюджет України на 2023р.» не менше 17,8% ВВП для сектору безпеки і оборони України, при цьому фінансування потреб сектору безпеки і

оборони України передбачити в обсязі не менше 1,1 трлн. грн., що складає майже 50% видатків державного бюджету.

15 серпня 2022р. Верховна Рада підтримала подовження строку дії воєнного стану в Україні з 23 серпня 2022р. терміном на 90 діб — до 21 листопада 2022р.

20 вересня 2022р. Постановою Верховної Ради ухвалена Заява «Про агресію РФ в районах Чорного та Азовського морів і Керченській протоці». Заява адресована ООН, Європейському Парламенту, ПА Ради Європи, Парламентській Асамблеї ОБСЄ, Парламентській Асамблеї НАТО, урядам і парламентам іноземних держав щодо засудження агресії російської федерації в районах Чорного та Азовського морів і Керченської протоки, надання допомоги Україні, як жертві агресії у реалізації невід'ємного права на самооборону, а також необхідності вжиття ефективних колективних заходів для усунення загрози миру і придушення актів агресії російської федерації в районах Чорного та Азовського морів і Керченської протоки, зокрема проведення операцій із забезпечення свободи судноплавства.

21 вересня 2022р. Постановою Верховної Ради ухвалена Заява у зв'язку з черговим етапом ескалації безпекової ситуації у світі, спровокованої останніми рішеннями злочинної влади РФ, якою засуджуються її агресивні дії стосовно України та звертається увага світового співтовариства на те, що порушення злочинною російською владою норм міжнародного права становить потенційну загрозу існуванню як Європи, так і всього світу.

28 вересня 2022р. Секретар РНБО України О.Данілов зустрівся з делегацією Євросоюзу (представниками Європейської Комісії, Європейської служби зовнішніх справ, Європолу, *Frontex*, Консультативної місії ЄС в Україні) та продемонстрував спроможності інформаційно-аналітичної системи «СОТА», зокрема її модуль моніторингу постачання Україні озброєння від країн-партнерів. Сторони обговорили практичні кроки з реалізації співпраці між Україною та ЄС у сфері внутрішньої безпеки, прикордонної взаємодії та протидії міжнародній злочинності, а також торкнулися питання співробітництва у сфері післявоєнної адаптації

українських ветеранів. Раніше, **15 вересня**, ІАС «СОТА» була презентована Послу США в Україні Б.Брінк.

30 вересня 2022р. Президент України провів засідання РНБО України. Були обговорені заходи із забезпечення колективної безпеки євроатлантичного простору та України. Зокрема стосовно зміцнення та розширення міжнародної коаліції на підтримку України, збільшення військово-технічної допомоги, посилення санкційного тиску на РФ, впровадження пропозицій щодо гарантування безпеки на міжнародній арені, активізація стратегії ядерного стримування Росії з боку країн євроатлантичного простору, а також протидії гібридним загрозам з боку країни-агресора.

Прийнята заява, що після рішень РФ про анексію українських територій жодних перемовин з Путіним Україна не веде.

Ухвалене рішення про направлення НАТО заяви на вступ України до Альянсу у пришвидшеному порядку. Того ж дня заява була підписана Президентом В.Зеленським, Головою Верховної Ради Р.Стефанчуком і Прем'єр-міністром Д.Шмигалем.

Ухвалено перелік осіб РФ, проти яких запроваджуються санкції. **1 жовтня 2022р.** РНБО запровадила санкції проти 3 600 фізичних і юридичних осіб РФ. Санкції запроваджені також проти ключових системотворюючих компаній, банків, підприємств оборонно-промислового комплексу, добувної, енергетичної, комунікаційної, логістичної та інших сфер.

1 жовтня 2022р. Президент вніс зміни до свого Указу «Про звільнення в запас військовослужбовців строкової військової

служби, строки проведення чергових призовів та чергові призови громадян України на строкову військову службу у 2022р.» №687 від 29 грудня 2021р. Згідно з новим Указом, запланована на жовтень-грудень демобілізація відкладена на термін «не раніше оголошення в установленому порядку демобілізації». Осінній призов, який мав відбутися в ці місяці, скасовано.

РІШЕННЯ МІЖНАРОДНИХ ПАРТНЕРІВ УКРАЇНИ

9-10 вересня відбувся 17-й форум «Ялтинська європейська стратегія» (YES) «Україна: на захисті нашої спільної свободи» за широким представництвом вітчизняних та іноземних політичних діячів, підприємців, провідних експертів у різних галузях. Під час виступу В.Зеленського була окреслена стратегія України: повна перемога України над Росією зі звільненням усіх окупованих територій, репараціями, покаранням винних; переговори з Росією — лише на умовах України; вступ до НАТО та ЄС; відбудова України з використанням цільової допомоги західних партнерів. Іноземні учасники висловили одностайну підтримку України і пришвидшення надання їй військово-технічної допомоги.

8 вересня на авіабазі Рамштайн у Німеччині відбулася чергова зустріч контактної групи з питань оборони України. Також 8 вересня США повідомили про 20-й пакет військової допомоги в розмірі \$675 млн., 15 вересня — 21-й пакет військової допомоги в розмірі \$600 млн. 28 вересня — 22-й пакет військової допомоги в розмірі \$1100 млн. 30 вересня Палата представників США слідом за Сенатом схвалила законопроект про тимчасові витрати, який передбачає \$12,3 млрд. нової допомоги Україні.

II.

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА

У вересні 2022р. дії української влади на світовій арені були сфокусовані на: забезпеченні зовнішньої допомоги (насамперед воєнної, фінансово-економічної) для опору російській агресії; розширенні географії підтримки та солідарності з Україною; прискоренні європейської і євроатлантичної інтеграції; просуванні національних інтересів у двосторонніх відносинах і на міжнародних майданчиках.

Зокрема 22 вересня Президент В.Зеленський виступив з програмною промовою на загальних дебатах 77-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН, де виклав план забезпечення миру для України. Згодом, 27 вересня Глава держави під час засідання РБ ООН закликав до ізоляції росії, запровадження «нових глобальних санкцій» проти країни-агресора, надання оборонної допомоги Україні та юридично обов'язкових гарантій безпеки. Паралельно Україна продовжила активно лобювати ухвалення резолюції в рамках ГА ООН щодо створення міжнародного механізму конфіскації російських міжнародних активів.

Тривали інтенсивні контакти на високому і вищому рівнях у рамках профільних міністерств і відомств (Міністерство оборони, МЗС) з представниками США, Франції, Японії, Польщі, Великої Британії, Канади, Данії, Туреччини та ін. Запроваджено новий формат тристороннього партнерства Україна-Румунія-Молдова у сфері енергетики. Відбулося міжміністерське засідання ГУАМ з проблематики російської агресії.

Протягом вересня українська влада виступила з рядом важливих міжнародних ініціатив:

- (а) оприлюднено проект Фонду відновлення України як фінансового інструменту для повоєнної відбудови;
- (б) керівник Офісу Президента А.Єрмак та колишній генсек НАТО А.Расмуссен презентували пакет рекомендацій щодо «Київського безпекового договору» для стратегічного партнерства України та країн-гарантів;
- (в) послам 30 іноземних держав був представлений проект створення

спеціального міжнародного трибуналу для покарання росії за злочин агресії.

У центрі уваги світової спільноти було розгортання нової фази війни в Україні, яка характеризується успішними діями ЗСУ на російсько-українському фронті, вимушеним оголошенням кремлем 21 вересня т.зв. «часткової мобілізації» в росії, наступним проведенням фейкових «референдумів» на окупованих українських територіях та їх «приєднання» до росії. Водночас у публічній риториці російського керівництва з'явилися неприховані загрози використання ядерної зброї, що стало однією з центральних тем у міжнародному дискурсі.

Анексія територій викликала величезний міжнародний резонанс. Провідні країни світу та міжнародні інституції, зокрема, ООН, ЄС, ПАРЄ, ОБСЄ, НАТО, G7 виступили із засудженням і невизнанням псевдореферендумів. Своєю чергою, 30 вересня 50 країн-учасниць 66-ї Генеральної конференції МАГАТЕ виступили зі спільною заявою, у якій закликали росію вивести війська з території ЗАЕС і зупинити ядерний шантаж.

Це дає підстави говорити про синергію єдиної позиції світової спільноти, всього цивілізованого світу, солідарного з Україною. Дії кремля інспірували подальшу політико-дипломатичну ізоляцію рф, розширення антиросійських санкцій, пожорсткішання візового режиму, зокрема з боку ЄС. І, відповідно, зміцнення антипутінської коаліції країн.

З іншого боку, акт анексії чергового разу виявив критичну неспроможність світових і регіональних структур безпеки адекватно відреагувати на злочини кремлівського режиму. Зокрема 30 вересня 2022р. росія як постійний член РБ ООН наклала вето на Резолюцію №720 із засудженням псевдореферендумів на тимчасово окупованих територіях України і вимогою виводу російських військ.

Реакція української влади на анексію містила комплекс заходів. За підсумками засідань Ставки Верховного Головнокомандувача і РНБО України ухвалено новий список санкцій стосовно значущих фізичних і юридичних осіб РФ; Уряду доручено напрацювати

міжнародні угоди для зміцнення оборонного потенціалу країни (слід згадати, що 27 вересня Уряд ухвалив Постанову «Про заборону вивозу товарів на митну територію рф»). А Верховна Рада має прискорити ухвалення законів у відповідь на російську анексію. Також ухвалені рішення про неможливість перемовин з путіним і анонсовано націоналізацію всіх російських активів. Президент України, Голова Верховної Ради і Прем'єр-міністр підписали Заявку України на пришвидшений вступ до НАТО.

Подання заявки на вступ до Альянсу стало, скоріше, політичним актом з «відкладеним результатом» з огляду на наявний брак консенсусу в НАТО щодо членства України. Отже, перша реакція на цей крок була неоднозначною: з одного боку, США і керівництво Альянсу висловили стриману позицію, а з іншого — Україну підтримали ряд країн НАТО Центральної та Східної Європи, зокрема, країни Балтії, Польща, Румунія, Чехія та ін. У цьому контексті слід зазначити, що така ініціатива української влади, по-перше, відповідає інтересам більшості громадян України, які підтримують вступ до Альянсу. По-друге, спонукатиме країни НАТО активізувати партнерство і співробітництво з Києвом, посилити воєнну та фінансово-економічну підтримку нашої країни.

У цьому контексті слід зазначити, що у вересні були ухвалені важливі рішення щодо фінансової допомоги Україні. 20 вересня Рада ЄС ухвалила надання Україні пакета макрофінансової допомоги в розмірі €5 млрд. А 30 вересня США в рамках прямої бюджетної підтримки України виділили допомогу на суму \$12,35 млрд. МВФ розширив програму екстреного фінансування (Rapid Financing Instrument, RFI), внаслідок чого Україна зможе отримати до \$1,3 млрд. додаткової допомоги. Своєю чергою, Світовий банк оголосив про виділення додаткових \$530 млн. допомоги.

Важливим для України було й те, що протягом вересня активізувався процес експорту української агропродукції в рамках «зернового коридору». З початку його запровадження через морські порти України було вивезено до країн Африки, Азії й Європи близько 5,4 млн. т зерна. 13 вересня Франція та Румунія підписали відповідну угоду, яка дозволить збільшити експорт з України в Європу та за її межі.

Протягом місяця відбувся ряд подій і на євроінтеграційному напрямі. Зокрема, 5 вересня відбулося засідання Ради асоціації Україна-ЄС, під час якого сторони підписали 4 секторальні угоди. Ідеться про приєднання України до програми «Цифрова Європа», що відкриває можливості для

українського бізнесу, громадських організацій та держустанов. Також укладені угоди про бюджетну підтримку і про участь України в митній і податковій програмах ЄС. Паралельно тривала реалізація пакета рекомендацій Єврокомісії, запропонованих у рамках надання Україні статусу кандидата на вступ та імплементація положень Угоди про асоціацію. Згодом, Президент В.Зеленський затвердив угоду між Україною та ЄС про вантажні перевезення автомобільним транспортом, що вмикає зелене світло для «транспортного безвізу».

Офіційний Київ демонструє зорієнтованість на прискорення євроінтеграційного процесу. Голова Верховної Ради Р.Стефанчук заявив, що «до кінця осені і парламент, і всі наші суб'єкти євроінтеграційного процесу виконують покладені на них зобов'язання... наприкінці року Україна буде готова до початку переговорного процесу про членство в ЄС». За словами Прем'єр-міністра Д.Шмигала, розроблена дорожня карта 107 законодавчих та нормативних актів, опрацьованих урядом, і 60 з них вже внесені до Парламенту.

Важливе значення для зміцнення підтримки України, визначення напрямів і перспектив її подальшої інтеграції до ЄС мала щорічна промова президентки Єврокомісії Урсули фон дер Ляєн у Європарламенті «Про становище Союзу» (State of the Union) 14 вересня. А наступного дня вона відвідала Київ з метою вдосконалення практичної співпраці, зокрема приєднання України до єдиного європейського ринку та зони вільного роумінгу.

Водночас, Рада ЄС ухвалила рішення про призупинення дії угоди про спрощення візового режиму з росією, а Єврокомісія оприлюднила рекомендації країнам-членам щодо пожорсткішання візової політики на російському напрямі. Паралельно Брюссель розробив новий (восьмий) пакет санкцій щодо рф.

Слід зазначити, що нова фаза війни (анексія українських територій), з одного боку, фактично звела нанівець перспективи мирних переговорів, а з іншого — посилила консолідацію антипутинської коаліції країн, спричинила запровадження нових санкцій проти рф і зміцнила солідарність з Україною з боку країн демократичного світу та провідних міжнародних організацій. Українська влада основні зусилля у зовнішньополітичній сфері спрямовує на забезпечення міжнародної підтримки для протистояння російській експансії, прискорення процесів європейської і евроатлантичної інтеграції.

III.

АНАЛІТИЧНІ НОТАТКИ ПРО НАЙВАГОМІШІ ПОДІЇ, ПРОЦЕСИ, ТЕНДЕНЦІЇ ТА РІШЕННЯ ВЕРЕСНЯ У СФЕРІ ЕКОНОМІКИ

РІШЕННЯ

1. Кабінет Міністрів 14 вересня 2022р. ухвалив **проект Державного бюджету** України на 2023р., тепер він направляється на розгляд Верховної Ради.

Особливістю бюджету є його нова структура, зокрема власні доходи бюджету становлять **1,28 трлн. грн.**, видатки — **2,57 трлн. грн.** Видатки на безпеку і оборону зростуть (у понад 4 рази) **до 1,136 трлн. грн.** (41% загальних видатків), а кошти підуть на зарплати військовим, забезпечення армії, ремонт та закупівлі техніки і зброї. Соціальні видатки — понад 800 млрд. грн. (32% всіх державних видатків).

Дефіцит закладено **в понад \$3 млрд. щомісячно, що означає річний дефіцит у 20% ВВП.** Фінансувати дефіцит Уряд планує, передусім, шляхом запозичень у сумі 1,5 трлн. грн. Зокрема — 1,4 трлн. грн. припадає на зовнішні запозичення, ще 90,7 млрд. грн. — внутрішні.

Ідеологічні і політичні основи Бюджету-2023 цілком зрозумілі й прийнятні.

Однак **високі ризики** пов'язані із зовнішніми запозиченнями (якщо планові показники будуть виконані, то зовнішній державний борг може зрости до 80-90% ВВП, що водночас посилює боргові ризики наступних років).

Тому в частині фінансування владі доречно більше **зосереджуватися на можливостях отримання грантів** (а не позик). Тут можливі проблеми — якщо США та Велика Британія готові розширювати грантову підтримку

України, то міжнародні фінансові інститути та ряд розвинутих країн радше схильні до кредитування (хоча й пільгового).

2. Україна підписала **Меморандум про взаєморозуміння** стосовно **призупинення виплат** за державним та гарантованим державою боргом із групою офіційних кредиторів України з країн G7 та Паризького клубу з метою пом'якшення (призупинення виплат основної суми та відсотків за двосторонніми боргами з 1 серпня 2022р. до кінця 2023р.) економічних наслідків (збільшити соціальні видатки, витрати на охорону здоров'я чи підтримку економіки) російської агресії.

Загальна сума боргу, що покривається цим Меморандумом, становить близько \$3,1 млрд. Таке рішення у короткостроковому аспекті є **позитивним, оскільки носить стабілізуючий характер** (зокрема зниження ризиків девальвації гривні).

3. Президент України 16 вересня Указом затвердив **Угоду між Україною та Євросоюзом** про вантажні перевезення автомобільним транспортом (т.зв. «**транспортний безвіз**»), завдяки чому здійснювати вітчизняним перевізникам міжнародні перевезення з країнами ЄС можна буде без додаткових спеціальних дозволів.

Дещо раніше були увалені рішення (і запроваджені у практичну площину) про «енергетичний безвіз» (вітчизняна енергосистема стала невід'ємною частиною європейської), «економічний безвіз» (звільнення продукції українського бізнесу від усіх тарифів і квот).

Це сприяє розширенню міжнародної торгівлі, а також інтеграції України до європейських виробничих, а також транспортних і логістичних мереж.

З 1 жовтня також запрацює «митний безвіз», що **посилить інтеграцію** української митниці з європейською.

4. Верховна Рада 21 вересня ухвалила Закон, яким запровадила **спрощення для роботодавців** у забезпеченні потреб у робочій силі за рахунок застосування праці іноземців та осіб без громадянства в Україні (через спрощення оформлення дозволів на застосування праці іноземців, дозвіл працювати в Україні іноземним студентам), крім громадян росії та Білорусі, а також надання послуг з посередництва у працевлаштуванні українців за кордоном.

За позитивної спрямованості закону, виникають ризики того, що закон сприятиме **масовій імміграції малокваліфікованих** іноземців в Україну.

5. З 6 вересня 2022р. НБУ **пом'якшив валютні обмеження**, які були запроваджені для забезпечення макроекономічної стійкості України, зокрема банкам дозволять продавати населенню більше валюти.

Розширення пропозиції готівкової валюти сприятиме стабілізації ситуації в готівковому сегменті валютного ринку, і, зважаючи на нинішні обсяги торгівлі, не матиме суттєвого впливу на міжнародні резерви України. Водночас послаблення обмежень може активізувати зовнішньоекономічні відносини вітчизняного бізнесу.

Поряд з цим, можуть зрости валютні ризики загалом, оскільки з початку війни чистий продаж валюти Нацбанком наближається до \$15 млрд. Поки надходження міжнародної допомоги (загалом із початку війни — понад \$19 млрд.) дозволяють утримувати достатній обсяг резервів — понад \$25 млрд., що є позитивною характеристикою валютної політики НБУ.

6. Верховна Рада ухвалила Закон, який передбачає **повернення акцизного податку** на пальне (передбачена пільга лише для Міноборони на період воєнного та надзвичайного стану).

Хоча це може дещо прискорити інфляцію (подорожчання пального), однак водночас може підвищити бюджетні надходження на 2-3 млрд. грн. щомісяця.

ПОДІЇ, ПРОЦЕСИ, ТЕНДЕНЦІЇ

1. Важливі **економічні показники**, станом на 1 вересня 2022р.:

- ✓ валові міжнародні резерви — \$25,4 млрд.;
- ✓ обсяг фінансової допомоги (грантів і кредитів) від міжнародних партнерів — \$17,4 млрд. (така допомога покрила 55% потреби в додатковому фінансуванні дефіциту бюджету і погашення боргів;
- ✓ обсяг депозитів домогосподарств встановив історичний максимум, перевищивши 940 млрд. грн.

2. 17 вересня до **України із США надійшов** останній транш — обсягом \$1,5 млрд. — **допомоги** із запланованим загальним обсягом \$4,5 млрд. Кошти надійшли до Держбюджету через механізм Світового банку у вигляді безповоротного гранту. Найближчим часом Уряд також очікує €5 млрд. макрофінансової допомоги ЄС (Рада ЄС схвалила відповідне рішення 20 вересня) і \$1,4 млрд. екстреної допомоги від МВФ.

Поряд з цим, 26 вересня держсекретар США повідомив про надання Україні чергової допомоги — \$457,5 млн. на цивільну безпеку для порятунку життів та зміцнення потенціалу українських правоохоронних органів. А 28 вересня Пентагон оголосив про нову додаткову допомогу Україні обсягом \$1,1 млрд. у рамках Ініціативи сприяння безпеці України (USAI).

3. У вересні суттєво **зріс попит на іноземну валюту**, і НБУ змушений був проводити масовані інтервенції. Так, з 19 по 23 вересня НБУ (останній звітний період) придбав \$7,1 млн., що відповідає звичайним обсягам купівлі в період війни, тоді як продав \$744,9 млн., порівняно з \$528,2 млн. тижнем раніше, що є найбільшим обсягом від початку липня. Відтак, у період 1-23 вересня обсяг **інтервенцій НБУ перевищив** \$1,8 млрд. (у серпні було \$1,33 млрд.).

Загалом з початку року Нацбанк придбав на ринку \$3,12 млрд. і €111 млн., а продав \$18,6 млрд. і €1,79 млрд. Зокрема **з початку війни** купівля валюти досягла \$2,46 млрд. і €111 млн., а продаж — \$15,8 млрд. і €1,79 млрд.

Упродовж вересня **продовжувалась девальвація гривні** — значення готівкового курсу зросло з 40,31/40,54 грн./\$1 (станом на 31 серпня) до 42,29/42,32 грн./\$1 (станом на 26 вересня). Прискорення девальвації зумовлено низкою факторів, зокрема психологічного характеру (побоюванням нової ескалації російської агресії внаслідок мобілізації), монетарною експансією (емісією гривні для фінансування бюджетних виплат), продовженням гальмування реального сектору (внаслідок втрати виробничих потужностей і подорожчання енергоресурсів).

Є підстави припускати, що **гривня продовжить девальвувати** до кінця року, хоча й незначними темпами (якщо не відбудеться ескалації).

4. 9 вересня Світовий банк оприлюднив прес-реліз з **оцінкою шкоди**, заподіяної агресією росії проти України, та потреб на відбудову країни. Оцінка була зроблена спільно з ЄК та Урядом України і з посиланням на методологію, розроблену Світовим банком, станом на 1 червня 2022р. За вказаною методикою величина заподіяної шкоди склала \$349 млрд.

Хоча вказана оцінка не має зобов'язуючого змісту, однак оцінка від авторитетних міжнародних організацій має більше ваги, ніж від приватних або національних джерел і зможе відіграти певну позитивну роль, якщо справа дійде до процесів репарації.

Водночас Україна лобіює в Генеральній Асамблеї ООН ухвалення резолюції, яка стане основою для **створення міжнародного механізму компенсації**, який може призвести до арешту російських державних активів за кордоном на суму до \$300 млрд. Поки, однак, немає належних інструментів реалізації таких намірів, у т.ч. внаслідок того, що росія у РБ ООН може застосувати право вето.

5. Агресія росії завдала понад \$4 млрд. **прямих збитків українському агропромисловому** комплексу, таких як знищені (у т.ч. спалені) та вкрадені товари; і понад \$22 млрд. втраченого потенційного доходу від нерозподілених запасів продовольства. Для відновлення АПК на початковому етапі буде потрібно близько \$500 млн., а загалом — \$30 млрд.

Аграрний сектор посідає провідне місце в українському експорті, який є критичним для забезпечення продовольчої безпеки у світі, а також підтримки внутрішніх валютних резервів, стабільного курсу гривні, макрофінансового збалансування.

6. У 2022р. **врожай зернових** в Україні може становити від 54,1 до 55,7 млн. т, за 86 млн. т минулого року (тобто **менше приблизно на третину**).

Виробництво **соняшникової олії** в Україні може становити від 3,5 до 4,9 млн. т у сезоні 2022/23, за 5 млн. т у 2021/22 (**зменшення** також на третину). Прогнозується, що експорт соняшникової олії може становити від 3,0 до 4,6 млн. т, залежно від урожаю насіння соняшнику та логістичної ситуації.

IV. ЕНЕРГЕТИКА

ЯДЕРНА ЕНЕРГЕТИКА

Безпекова ситуація навколо Запорізької атомної електростанції (ЗАЕС). 15 вересня 2022р. Радою керуючих МАГАТЕ прийнята Резолюція щодо термінового припинення обстрілів російськими військами, які загрожують ЗАЕС. Також у Резолюції вказано, що головним джерелом загрози аварії на ЗАЕС є перебування на ній частин російської армії із військовою технікою. ЗАЕС має бути невідкладно передано під контроль легітимної української влади.

Таким чином, усі титанічні зусилля Кремля змусити МАГАТЕ повірити в те, що ЗАЕС обстрілюють ЗСУ, виявилися марними. Навпаки, МАГАТЕ чітко вказала, що головна загроза для станції виходить від військових формувань РФ. За цю Резолюцію проголосували 26 членів Ради керуючих, проти були РФ та Китай, утрималися – Єгипет, ПАР, Сенегал, Бурунді, В'єтнам, Індія та Пакистан.

Ця Резолюція є набагато більш прозорою та чіткішою стосовно визначення головного джерела загроз для ЗАЕС та необхідних умов його усунення, порівняно зі Звітом Генерального директора МАГАТЕ від 6 вересня 2022р. Це пояснюється тим, що РФ має більше вплив на Секретаріат МАГАТЕ ніж на Раду керуючих.

У Секретаріаті працюють 149 громадян Росії, а керівником Департаменту ядерної енергії цієї структури є росіянин М.Чудаков. Крім того, напередодні поїздки до Енергодару генеральний директор МАГАТЕ Р.Гроссі зустрічався у Туреччині з керівником Росатому.

Загалом, приїзд інспекторів на ЗАЕС слід вважати позитивним, оскільки вони зафіксували порушення міжнародного законодавства у сфері ядерної безпеки з боку РФ та встановили регулярний

моніторинг за технічним станом станції шляхом розміщення двох інспекторів.

До позитивних зрушень, також варто віднести відновлення резервних ліній електромереж 330 та 150 кВ, які забезпечують повною мірою усі внутрішні потреби ЗАЕС. Переведення усіх шести блоків у стан холостого зупинення знижує ризики крупної аварії. Натомість, **фактор знаходження російських озброєних терористів на станції – найбільший ризик для забезпечення ядерної безпеки залишився.**

Кремлівський ядерний шантаж не спрацював. Жодна із цілей держави-терориста не була досягнута.

- ✓ контрнаступ ЗСУ не було зірвано, навпаки, звільнення окупованих територій України продовжилося з новою силою;
- ✓ Україна відмовилася від перемовин на російських умовах щодо легітимізації захоплених Росією територій;
- ✓ фальшиві звинувачення висунуті ЗСУ стосовно обстрілів ЗАЕС легітимізувати через МАГАТЕ не вдалося.

Водночас не повинно бути ілюзій, що держава-терорист буде виконувати цю Резолюцію, як і не виконувала попередню схожу резолюцію МАГАТЕ від 3 лютого 2022р. (після її схвалення російська армія, навпаки, захопила ЗАЕС). Важливо те, що світ не піддався на ядерний шантаж й став на бік України.

Реформування НАЕК «Енергоатом». 22 вересня 2022р. в Парламенті зареєстровано проект Закону №8067 про акціонерне товариство «Національна атомна енергогенеруюча компанія «Енергоатом». Проектом передбачено утворення акціонерного товариства НАЕК «Енергоатом» із державною

часткою у статутному фонді 100% шляхом реорганізації відповідного державного підприємства.

Реалізація положень цього законопроекту дозволить виконати міжнародні зобов'язання України щодо підвищення якості корпоративного управління підприємствами державної форми власності завдяки створенню Наглядових рад, що складаються із висококваліфікованих спеціалістів. Це сприятиме зниженню рівня втручання центральних органів виконавчої влади в безпосередню роботу стратегічних підприємств.

РИНОК НАФТОПРОДУКТІВ

21 вересня 2022р. ухвалено законопроект №7668-д, який передбачає повернення акцизного податку на пальне. Згідно з положеннями законопроекту, ставка акцизу визначається для бензину, дизпалива та біопалива на рівні €100/1000 л, а для скрапленого газу — €52/1000 л. Одночасно, ПДВ для усіх видів нафтопродуктів зберігається на рівні 7%. Для Міністерства оборони ставка акцизу буде 0%.

Поновлення стягування акцизного збору слід оцінювати як позитивне рішення, спрямоване на збільшення надходжень до Державного бюджету до 3 млрд. грн. щомісяця, за умов його критичного дефіциту внаслідок російської агресії. Прогнозується, що це рішення не вплине суттєвим чином на цінову ситуацію на ринку нафтопродуктів, адже зростання оподаткування збіглося зі зниженням цін на нафтопродукти на міжнародних ринках. Так, тільки за першу половину вересня ціна дизпалива скоротилася на 10%.

РИНОК ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ

НЕК «Укренерго» пропонує на 2023р. підвищити тариф на передачу електроенергії. НЕК «Укренерго» ініціює рішення НКРЕ КП щодо підвищення тарифу на 2023р. до 636,17 грн./МВт-год., або на 84% та тарифу на послуги з диспетчерського управління до 207,63 грн./МВт-год., або на 234%.

Ця пропозиція викликана наступними об'єктивними факторами:

- ✓ зростанням курсу валют (долар, євро) відносно гривні;
- ✓ збільшенням витрат на ПСО (постачальник спеціальних обов'язків);
- ✓ збільшенням обсягів робіт з відновлення інфраструктури у зв'язку із російською агресією;
- ✓ зростанням вартості матеріально-технічних ресурсів;
- ✓ збільшенням обсягу аварійного запасу НЕК «Укренерго».

Вказану пропозицію НЕК «Укренерго» доцільно підтримати за умови використання додаткових доходів за цільовим призначенням на погашення заборгованості держави перед компаніями – виробниками електроенергії із відновлених джерел енергії. Зростання тарифів НЕК «Укренерго» не вплине на ціну електроенергії для населення, оскільки її граничний рівень залишиться незмінним на період військових дій в Україні відповідно до попередніх урядових рішень.

V.

СОЦІАЛЬНІ ОРІЄНТИРИ БЮДЖЕТУ 2023р.

13 вересня Уряд схвалив представлений Мінфіном проект Закону про Державний бюджет України на 2023р. Цей проект бюджету є не остаточною версією, до нього традиційно ще будуть вноситися зміни, проте можна передбачити, що цього року ці зміни будуть мінімальними, оскільки кожну поправку необхідно буде узгоджувати з ключовими кредиторами країни. Тому вже зараз можна отримати загальне уявлення про те, за яким фінансовим документом житиме країна у 2023р.

Загальна сума доходів держбюджету прогнозується у 1 279,1 млрд. грн. (загальний фонд – 1 146,6 млрд. грн.; спеціальний – 132,5 млрд. грн.).

Основні джерела доходів бюджету (грн.):

- ✓ ПДФО – 125 млрд.;
- ✓ Податок на прибуток підприємств – 132 млрд.;
- ✓ Рентна плата – 120,6 млрд. (рента за лісові ресурси – 462 млн., за водокористування – 856,4 млн., за видобуток і надрокористування – 116,8 млрд., за радіочастоти – 2,1 млрд., за транспортування – 320,9 млн.);
- ✓ Акцизний податок – 137,3 млрд.;
- ✓ ПДВ – 596,3 млрд.;
- ✓ Азартні ігри – 1,59 млрд.;
- ✓ Надходження від бюджетних установ – 45,5 млрд.;
- ✓ Перерахування від НБУ – 19,3 млрд.;
- ✓ Надходження від приватизації – 6 млрд.

Видатки Державного бюджету та надання кредитів плануються в обсязі 2 573,4 млрд. грн. (загальний фонд – 2 268,5 млрд. грн., спеціальний – 304,9 млрд. грн.).

Основні статті видатків (грн.):

- ✓ Національна безпека і оборона – 1 141,1 млрд., або 17,8% ВВП;
- ✓ Охорона здоров'я – 175,7 млрд.;
- ✓ Освіта – 155 млрд.;
- ✓ Пенсійне забезпечення та соціальний захист – 835 млрд.;
- ✓ Підтримка ветеранів війни – 6,8 млрд.;
- ✓ Резервний фонд – 17,4 млрд.;
- ✓ Фонд ліквідації наслідків збройної агресії – 19 млрд.;
- ✓ Фонд розвитку підприємництва – 16 млрд.;
- ✓ Надання грантів бізнесу – 1,37 млрд.

Війна змінила традиційні форми та підходи до аналізу і прогнозування економічного та соціального розвитку країни.

На фоні широкомасштабної збройної агресії прогноз, врахований під час формування бюджету на 2022р., повністю втратив актуальність. Зазнали змін усі ключові макроекономічні показники та припущення прогнозу.

Викликом для аналізу та прогнозування економічного та відповідно соціального розвитку є складність оцінки поточної ситуації, оскільки практично немає статистичної інформації. Урядом визнається, що макроекономічна ситуація може змінюватися досить динамічно, насамперед залежно від ситуації на фронті. В умовах обмеженої

офіційної статистики, джерелами альтернативної інформації є адміністративні дані за окремими секторами економіки та результати опитувань підприємств, що проводяться різними організаціями.

За різними прогнозами, економіка України у 2023р. може як впасти на 0,4%, так і зрости на 10% і більше. Сам процес прогнозування здійснюється в режимі реального часу, в умовах високого ступеня невизначеності та непередбачуваності через зміни ситуації на фронті, інтенсивності та географії бойових дій та їх наслідків. **У цілому, прогнозна динаміка ВВП у поточному році перебуватиме переважно під дією чинників, що зумовлюють скорочення економічної та ділової активності.**

Дохідна частина бюджету передбачає зниження податкових надходжень від громадян (спад надходжень становить -13,8%) та бізнесу. Зниження надходжень від ПДФО пов'язане з прогнозованим зниженням зайнятості через очікувану оптимізацію чисельності працівників у публічному секторі, втрату резидентства громадянами, які виїхали за кордон. Прибуток підприємств у розмірі 132 млрд. грн. (-16,7% до довоєнного та -22,4% до поточного плану 2022р.) базується лише на макроекономічних консенсусних прогнозах зростання ВВП на 4,6% в реальному вираженні та на 37% — у номінальному вираженні. Такий прогноз є консенсусом між Урядом, Національним банком та міжнародними фінансовими організаціями. Але чи відбудеться таке зростання — відповіді немає.

Соціальні програми (виплати пенсій, субсидій, витрати на медицину та освіту) стануть другою за пріоритетом після військових програм, статтею видатків. На неї планується виділити 35% всього бюджету. Видатки на соціальне забезпечення становлять 406,1 млрд. грн. (-19,1 млрд. грн., або -4,5% до поточного плану 2022р.). Причина скорочення — зменшення трансферту до Пенсійного фонду на 20,1 млрд. грн. Скоротилася кількість бюджетних програм Мінсоцполітики: всі соціальні виплати було об'єднано у три програми, що має підвищити ефективність розподілу коштів. Більшість потреб за соціальними показниками планується покривати за рахунок зовнішніх надходжень.

Соціальні стандарти. В умовах жорсткої економії вперше за останні роки ані мінімальна зарплата, ані середній прожитковий мінімум не зростатимуть (видатки на встановлення мінімальної заробітної плати з 1 січня 2023р. закладено в розмірі 6 700 грн. та посадового окладу працівника I тарифного розряду Єдиної тарифної сітки в розмірі 2 893 грн.) не дивлячись на те, що інфляцію закладено на рівні 30%. Оскільки не передбачено збільшення прожиткового мінімуму, це означає, що впродовж року не передбачено і перегляду пенсій та соціальних допомог, як того вимагає законодавство.

На пенсійне забезпечення та соціальний захист у проекті бюджету-2023 закладено 835 млрд. грн. Показники видатків на 2023р., які спрямовуються на пенсійне забезпечення, обраховані з урахуванням індексу березневої інфляції (за формулою половина зростання середньої зарплати та половина інфляції за минулий рік), прогнозного обсягу єдиного внеску на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування

та розміру прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність (2 093 грн., що на 159 грн. більше, ніж у січні 2022р.). Так, зростання середньої зарплати у 2022р. становитиме 15%, інфляція — до 30%. Тобто індексація пенсій у березні 2023р. має бути до 23%. Але цифри, закладені в бюджеті ПФ зараз, такого зростання не покривають. Таке покриття можливе або з внутрішніх резервів Пенсійного фонду, або за рахунок подальшого збільшення дефіциту бюджету, але чи буде це здійснено — поки ще сказати важко. Отже виплату пенсій 10,7 млн. українським пенсіонерам буде забезпечено, хоча рівень пенсійних виплат не відповідатиме рівню інфляції. Наразі у країні пенсіонери складають третину населення, скорочення їх реальних доходів відповідно зменшуватиме споживання соціальних товарів і послуг, переважно власного виробництва. Також рестрикції торкнуться і домогосподарств, в яких пенсія відіграє роль допоміжного доходу, що призведе до суттєвого скорочення споживчих витрат та заощаджень. Наслідком стає згортання внутрішнього ринку товарів і послуг.

Вперше у проекті бюджету сума на субсидії не визначена окремим рядком. Пропонується виділити на підтримку малозабезпечених сімей майже 73 млрд. грн., серед яких є кошти на субсидії у розмірі — 37 870,2 млн. грн. (проти 41 млрд. грн. у 2022р.). Також Уряд планує повністю змінити принцип субсидіарної підтримки населення (що, скоріше за все, узгоджено з міжнародними партнерами). Так, з'явилося кілька нових програм, зокрема щодо підтримки тих, у кого складне матеріальне становище, сімей з дітьми тощо. Планується за рахунок адресних виплат допомогти людям оплачувати й комунальні послуги. Зміни принципів субсидіарної підтримки означає, що всі попередні критерії надання компенсацій із ЖКГ (площа квартири, співвідношення платежів до доходу домогосподарства тощо) також переглядатимуться. Якими будуть нові критерії відбору одержувачів соціальних виплат — поки що невідомо.

Зменшено фінансування освіти. В абсолютних числах бюджет Міносвіти скоротили найбільше, на освіту закладено 155 млрд. грн., приблизно на 30 млрд. менше, ніж у 2022р. У зв'язку із суттєвою вимушеною міграцією учнів цього року та неможливістю зробити достовірний прогноз числа учнів у необхідних для освітньої субвенції розрізах для всіх територіальних громад, головним розпорядником коштів субвенції — Міністерством освіти і науки — розподіл

субвенції в розрізі територіальних громад не здійснено. За даними МОН, на початок навчального року за кордоном перебувають 500 тис. дітей, а 3,9 млн. — навчатимуться в Україні, скільки з цих 500 тис. будуть дистанційно вчитися в українських школах — невідомо. Також за кордоном лишилося 16,5 тис. з понад 400 тис. вчителів, які працювали у школах на початок повномасштабного вторгнення. Відповідно до законодавства вчителі мають право продовжувати працювати дистанційно. Також, відповідно до законодавства, Україна виплачує заробітну плату всім педагогам, які опинилися в окупації. Тому скорочення коштів на зарплати вчителям на 19% виглядає невинуватим.

На медичну сферу виділено 175,7 млрд. (на понад 20 млрд. менше, ніж у 2022р). Фінансування за програмою медичних гарантій зменшено на 11%, а це оплата лікування громадян. З одного боку, багато українців виїхали за кордон, і людей поменшало. З іншого — в медичній сфері величезна інфляція, як на медичні послуги, так і на лікарські засоби, зокрема ціна на лікарські засоби зросла через підвищення вартості доставки, оскільки логістика стала дорожчою (на сьогодні становить приблизно 12%). Темпи зростання вартості медичних послуг — до 15,6%. Тому цілком можливо зниження рівня медичного забезпечення.

Водночас, попри війну, передбачені значні обсяги фінансування для місцевого самоврядування. Загалом на субвенції та програми підтримки місцевого самоврядування в держбюджеті передбачено майже 295 млрд. грн., зокрема програма медичних гарантій — 143,7 млрд. грн.; субвенція на підтримку окремих закладів охорони здоров'я — 1,6 млрд. грн.; субвенція на медицину (за підтримки ЄБРР) — 463 млн. грн.

Бюджетом передбачено кошти для територій, які постраждали від збройної агресії — 23,9 млрд. До бюджетного фонду ліквідації наслідків збройної агресії планується спрямувати 19 млрд. грн. — у фонд буде зібрано конфісковані кошти РФ та росіян, а також допомогу з боку міжнародних партнерів. Кошти виділять на швидке відновлення руйнувань. Також передбачено додаткову дотацію на компенсацію видатків бюджету у зв'язку з війною в розмірі 24 млрд. грн. За підтримки Європейського інвестиційного банку планують реалізувати програму відновлення України для деокупованих територій вартістю на 5,3 млрд. грн. Хоча зрозуміло, що це дуже незначні кошти, порівняно з реальними потребами.

Під час здійснення *горизонтального вирівнювання податкоспроможності місцевих бюджетів* (перерозподіл фінансових ресурсів на користь тих місцевих органів влади, які мають дисбаланси, з метою їх усунення) Міністерством фінансів не враховано число облікованих внутрішньо переміщених осіб у зв'язку з відсутністю відповідної інформації від центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах соціальної політики, соціального захисту населення. За результатами розрахунку, у 2023р. реверсну дотацію до державного бюджету перераховуватимуть 224 місцевих бюджетів: шість обласних і 218 бюджетів територіальних громад.

Головною статтею економії у 2023р. стане зменшення видатків на органи державної влади. Зокрема пропонується зменшити чисельність чиновників, урізати зарплати та премії державним службовцям — очікується, що витрати таким чином скоротяться на 11,6 млрд. грн. порівняно з поточним роком (цей захід не торкнеться силових структур України).

У 2023р. буде продовжено роботу зі створення мережі спеціалізованих служб підтримки осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі, для чого в проекті Державного бюджету України на 2023р. передбачено субвенцію місцевим бюджетам у загальному обсязі 175,4 млн. грн., або в обсязі, визначеному Державною соціальною програмою запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі.

Але є багато статей видатків, які у воєнний час виглядають, як мінімум, дивно. Наприклад, 10 млн. на заходи підтримки розвитку лідерства, майже 87 млн. на регулювання у сфері азартних ігор та лотерей. При цьому на мобілізаційну підготовку галузей національної економіки заклали лише дещо більше, ніж на лотереї — 114,8 млн.

Бюджет на 2023р. приймається в найскладніший час незалежної історії України. Розроблений бюджет не є популістським. У ньому прослідковуються адекватні поточній ситуації видатки та логічні пріоритети — оборона, безпека, соціальний захист; заплановані певні видатки для фінансування відновлення країни від наслідків російської агресії. Попри триваючу війну, проект бюджету орієнтований на те, щоб відповісти на питання, як держава буде ліквідувати наслідки агресії та відбудовувати країну.

VI.

ПОЗИЦІЇ ГРОМАДЯН З АКТУАЛЬНИХ ПИТАНЬ

ДОВІРА ДО СУСПІЛЬНИХ ІНСТИТУТІВ УКРАЇНИ ¹								
	Довіряю*		Не довіряю**		Важко відповісти		Баланс довіри***	
	2021	2022	2021	2022	2021	2022	2021	2022
Президент України	36,2	79,7	57,6	9,2	6,2	11,1	-21,4	70,5
Міністерство внутрішніх справ України (МВС)	23,0	54,0	65,6	31,3	11,5	14,8	-42,6	22,7
Рада національної безпеки і оборони України (РНБО)	35,7	62,2	51,0	21,2	13,2	16,5	-15,3	41,0
Національна поліція України (Нацполіція)	38,5	64,8	52,9	25,4	8,5	9,8	-14,4	39,4
Збройні Сили України (ЗСУ)	68,3	94	24,8	2,9	6,7	3,1	43,5	91,1
Національна гвардія України (Нацгвардія)	53,6	87,3	36,0	5,9	10,4	6,9	17,6	81,4
Державна служба з надзвичайних ситуацій (ДСНС)	61,4	87,4	28,7	5,2	9,9	7,3	32,7	82,2
Державна прикордонна служба (ДПС)	55,0	83,2	34,3	9,2	10,7	7,6	20,7	74,0
Добровольчі загони	53,5	80,8	33,4	8,3	13,1	11,0	20,1	72,5
Служба безпеки України (СБУ)	37,5	59,9	49,7	25,7	12,7	14,3	-12,2	34,2
Державне бюро розслідувань України (ДБР)	17,6	41,7	60,3	31	22,2	27,2	-42,7	10,7
Волонтерські організації	63,6	84,5	25,1	7,8	11,3	7,7	38,5	76,7
Громадські організації	47,0	64,5	37,4	20,7	15,5	14,8	9,6	43,8

¹ Результати загальнонаціонального опитування, що проводилося соціологічною службою Центру Разумкова спільно з Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва 5-12 серпня 2022р. за грантової підтримки Університету Бремена та Міжнародного фонду «Відродження».

Опитування методом face-to-face проводилось у Вінницькій, Волинській, Дніпропетровській, Житомирській, Закарпатській, Запорізькій, Івано-Франківській, Київській, Кіровоградській, Львівській, Миколаївській, Одеській, Полтавській, Рівненській, Сумській, Тернопільській, Харківській, Хмельницькій, Черкаській, Чернігівській, Чернівецькій областях та м.Києві (у Запорізькій, Миколаївській, Харківській областях – лише на тих територіях, що контролюються Урядом України та на яких не ведуться бойові дії).

Опитування проводилося у 112 населених пунктах (57 міських та 55 сільських) за стратифікованою багатоступеневою вибіркою із застосуванням випадкового відбору на перших етапах формування вибірки та квотного методу відбору респондентів на заключному етапі (коли здійснювався відбір респондентів за статеві-віковими квотами). Структура вибіркової сукупності відтворює демографічну структуру дорослого населення територій, на яких проводилось опитування, станом на початок 2022р. (за віком, статтю, типом поселення).

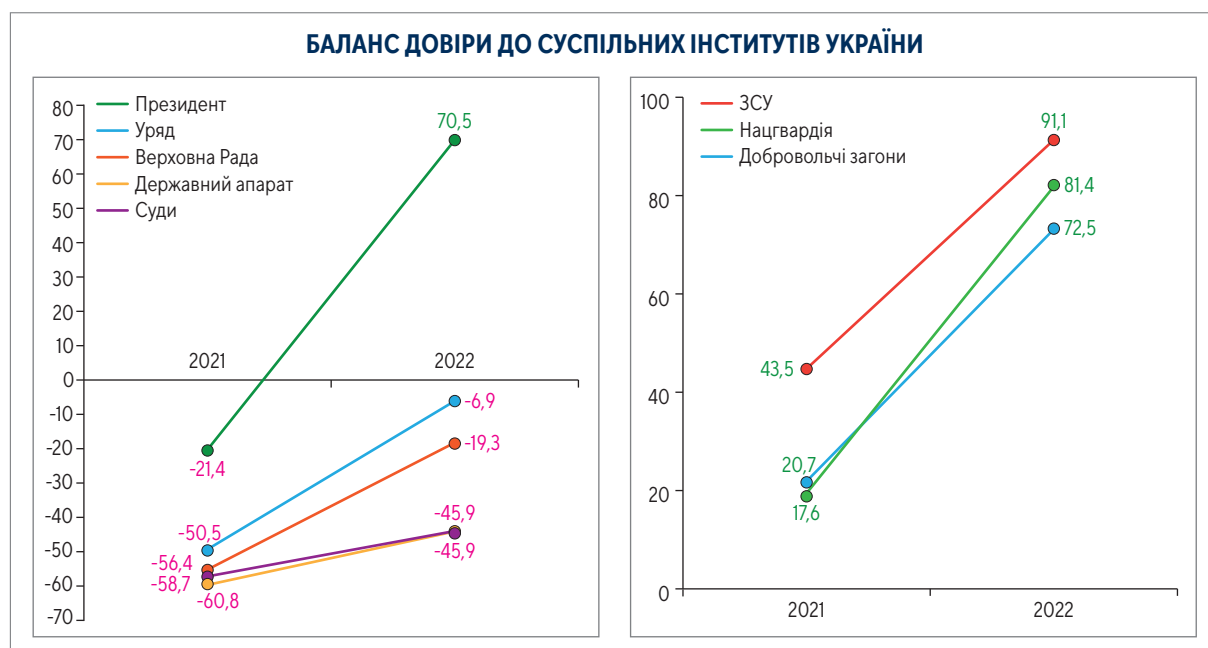
Опитано 2 024 респондентів віком від 18 років. Теоретична похибка вибірки не перевищує 2,3%. Разом з тим, додаткові систематичні відхилення вибірки можуть бути зумовлені наслідками російської агресії, зокрема вимушеною евакуацією мільйонів громадян.

ДОВІРА ДО СУСПІЛЬНИХ ІНСТИТУТІВ УКРАЇНИ							(продовження)	
	Довіряю*		Не довіряю**		Важко відповісти		Баланс довіри***	
	2021	2022	2021	2022	2021	2022	2021	2022
Церква	63,5	61,1	26,3	19,2	10,3	19,9	37,2	41,9
Міський (сільський, селищний) голова вашого міста/селища/села	57,1	63,3	33,6	27,4	9,3	9,2	23,5	35,9
Місцева рада вашого міста/селища/села	51,4	59,4	37,8	28,8	10,7	11,9	13,6	30,6
Уряд України	21,5	40,6	72,0	47,5	6,6	11,8	-50,5	-6,9
Національний банк України (НБУ)	29,1	36,7	60,1	45,1	10,9	18,1	-31,0	-8,4
Прокуратура України	17,8	34,9	71,1	45,8	11,1	19,3	-53,3	-10,9
Спеціалізована анти-корупційна прокуратура (САП)	13,6	29,3	69,3	43,8	17,2	26,9	-55,7	-14,5
Національне антикорупційне бюро України (НАБУ)	15,2	29,3	69,6	44,4	15,3	26,2	-54,4	-15,1
Верховна Рада України	18,7	34,6	75,1	53,9	6,1	11,5	-56,4	-19,3
Комерційні банки	18,2	20,9	70,7	58,2	11,1	20,9	-52,5	-37,3
Державний апарат (чиновники)	14,9	20,1	75,7	66,0	9,4	14,0	-60,8	-45,9
Суди (судова система в цілому)	15,5	18,2	74,2	64,1	10,4	17,7	-58,7	-45,9
Політичні партії	16,1	14,5	71,7	69,8	12,2	15,6	-55,6	-55,3

* Сума варіантів відповіді «повністю довіряю» та «скоріше довіряю».

** Сума варіантів відповіді «зовсім не довіряю» та «скоріше не довіряю».

*** Різниця між часткою тих, хто довіряє, і тих, хто не довіряє.

БАЛАНС ДОВІРИ ДО СУСПІЛЬНИХ ІНСТИТУТІВ УКРАЇНИ

(продовження)

